Timişoara, 1895. Anul II. Nr. 234. Sâmbătă în 21 Octobre (2 Novembre).

DREPTATEA

Apare în fie-care di de lucru la amiadi.

Preţul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci). — **Numeri singuratici 5 cr.** — **Tacsa de inserţiuni:** 1 cm. □ 1 cr., plus 30 cr. timbru. — Toate abonamentele şi tacsele se plătesc în Timişoara.

Redactor responsabil: **Adrian P. Deseanu.**

Redacţiunea şi Administraţiunea: Timişoara, cetate, strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse), Nr. 4.
Telefon (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

Croaţii şi Maghiarii.

(H) De când cu turburările din Agram, opiniunea publică din lăuntru şi din afară se ocupă mult cu raporturile dintrĕ Croaţi şi Maghiari. Nu va fi dar' fără interes, dacă vom face şí adi o revistă asupra acestor raporturi.

Într'o broşură, ce apăruse în Agram la 1867, un publicist croat reasumá trei puncte: 1. »Austria prin întroducerea dualismului a părăsit vechia sa politică, sĕvêrşind o mare greşeală, *care i-se va sparge odată în cap.*« 2. »Ce priveste pe Slavii din monarchiă, trebue sĕ luăm bine a minte şi sĕ ştim, că pe acest pămênt esistă numai douĕ popoare, cu cari *nu ne putem împăcá nici odată,* şi ele sunt: *Maghiarii* şi Turcii«. 3. »Croaţii au cause foarte fundate, de a se teme de cântecul Sirenelor din Pesta mai mult, de cât de al celor din Viena. Pesta e o damă tinĕră, îngâmfată, lacomă şi netolerantă. Viena e o damă solidă, ceva mai bĕtrână, carea 'şi dă multe silinţe spre a-şi conservá puterea şi frumseţa; ea va tolerá mai bucuros pe amicii ei, ba îi va atrage după putinţă la sinul sĕu, pentru-că Viena vrea sĕ rĕmână ceea-ce este«.

Şí adi, ca şí la 1867, când s'a înfiinţat dualismul, Croaţii privesc cu oare-care simpatie şi încredere la Viena, pre când cu Budapesta caută sĕ ţină relaţiuni de convenienţă şi de oportunitate politică, cu toate că în inimile lor simt o adâncă aversiune faţă de tot ce este unguresc. Croaţii ar fi dorit sĕ se împace direct cu Viena şi sĕ nu mai aibă nici un amestec cu Maghiarii, dar' în urma transformării dualistice s'au vĕdut constrînşi a merge la Budapesta şi a încheiá legături politice cu Ungaria, spre care scop Francisc Deák le reservase o »foaiă albă«. Croaţii, spriginiţi şí de cercurile aulice, au manevrat cu multă dibăcie şi prudenţă politică, şi în scurt timp după înfiinţarea dualismului »foaia albă« erá acoperită cu articolii »pactului ungaro-croat«, care mai târdiu a fost revĕdut, cores şi amplificat.

Mari erau speranţele ce le pusese Deák cu ai sĕi la umplerea »foaiei albe« păstrată pentru Croaţi. Ungurii credeau, că »împăcându-se« cu Croaţii, vor scăpá de toate încurcăturile ce i-ar putĕ ameninţá din această parte, şi vor delătură ori-ce influinţare a Croaţilor asupra planurilor lor de centralisare şi de aservire politică a popoarelor din Transilvania şi Ungaria. Sperau mai departe Ungurii, că în Croaţi vor avĕ pe viitorii lor aliaţi, amici şi sprigінitori fideli ai politicei lor.

Puţine însĕ s'au împlinit din aceste aşteptări, ear' şi ceea-ce s'a împlinit are numai o valoare trecĕtoare. Croaţii n'au fost mulţămiţi nici cu pactul prim, nici cu revisuirea lui, şi nu sunt mulţămiţi mai ales adi după încorporarea aşa numitei graniţe militare croato-slavone. Ei cer Fiume, şi e lucru notoric, că întrĕ Agram şi Budapesta domneşte o mare încordare mai ales de când cu refusul Ungurilor.

Ba Croaţii cer şí mai mult de cât le pot dá Maghiarii: ei aspiră a uní şí Dalmaţia, Bosnia şi Herţegovina cu Croaţia, spre a restabilí astfeliu regatul triunit al lui Zvoinimir.

Din punct de vedere al intereselor naţionale totuşi Ungurii s'au trezit cu ceva. În urma pactului politic cu Ungaria, Croaţii au încetat de a face causă comună cu naţionalităţile slave din Ungaria, ocupându-se numai cu afacerile lor. Aşa s'a întêmplat adese-ori, că deputaţii croaţi din dieta Ungariei au spriginit guvernul unguresc în tendinţele lui de cutropire a intereselor popoarelor slave din Ungaria, numai ca sĕ stoarcă câte-o mică concesiune pentru ţeara lor.

De altmintrelea trebue sĕ recunoaştem, că pactul cu Croaţia a fost silit sĕ'l încheie regimul unguresc, căci cabinetul de pe atunci al Vienei a fost în stare sĕ jertfiască Transilvania spre a se împăcá cu ungurii, dar' n'a vrut sĕ le jertfiască şí Croaţia, care aveá menirea a păzí interesele monarchiei la coastele sudice ale Ungariei. Este foarte semnificativ, că chiar şi cei mai estremi naţionalisti croaţi afirmă, că tot ceea-ce fac şi la ce aspiră ei, are în vedere numai şi numai interesele Austriei. Înfiinţarea unui stat sud-slavic este o ideiă, care are aderenţi şí în cercurile politice austriace, ba chiar şi rĕposatul conte Andrássy a fost sedus de-a cochetá cu Slavii de sud. În strînsă legătură cu această ideiă stă şí propaganda catolică a Austriei în provinciile ocupate şi în Peninsula-balcanică. Apoi ştiut este, că Croaţii sunt catolici, şi despre înriurirea lor asupra politicei austriace ne putem face o ideiă, dacă vom avĕ în vedere, că aproape jumĕtate din generalii armatei comune sunt de origine croată.

Nu-i mirare dar', dacă în demonstraţiunile recente din Agram, Maghiarii vĕd un serios pericol pentru supremaţia lor.

Austro-Ungaria.

Dieta provincială croată. *Afacerea stindardului maghiar.* În şedinţa de la 31 Octobre deputaţii provinciali croaţi s'au ocupat mai ales cu cunoscuta afacere a stindardului maghiar. Deputatul *Ruzics* motivându-şi interpelaţiunea făcută în meritul acestei afaceri, face imputări banului, pentru ce acesta ţine cu maghiarii şi nu cu croaţii, căci maghiarii în posiţia luată faţă de Croaţia fară deosebire de partid sunt una.

Oratorul demustră apoi că Kossuth Ferencz nu cunoaşte istoria, când susţine că de la Stul Ladislau încoace Croaţia n'a mai avut regii ei proprii. Despre Bánffy susţine că e şí mai mărginit de cât *„fiul tatâne-sĕu“* fiind-că nu cunoaşte legile de transacţiune, căci altfeliu nu s'ar fi provocat la articolul de lege XXI din 1848, care pentru Croaţia de mult nu valorează. După acestea dovedeşte absoluta lipsă de îndreptăţire legală a stindardul serbesc, neputêndu-se acesta considerá de stindardul bisericei sêrbeşti, fiind-că după părerea istoricilor sêrbi acela este stindardul regatului sêrbesc. Prin contrabandarea stindardului sêrbesc în Croaţia şi Bosnia voiesc a rupe în două naţiunea croată. Fiind Croaţia nutrită de iredentismul sêrbesc, ear' Fiume de cel italian, resistenţa faţă de stindardele ilegale e foarte justă şi motivată.

Tinerimea a purces foarte corect, şi civii de onoare cei noi nu vor fi în stare sĕ împedece, ca stindardul maghiar sĕ fie ars nu numai pe piaţa lui Iellacsich, ci chiar şí din inimile poporului croat.

Nu poate se creadă banului nici aceea, că stindardului croat sĕ i-se fi căştigat oare când-

Foişoara „Dreptăţii“.

False mărgăritărele.

Pricepeţi cum cufundatorul
Al marei sin dispreţueşte
Şi câtă jertfă 'i cere dorul,
Ce sufletul îi stăpâneşte:

Mărgean curat sĕ găsiască;
Şi vai cât trebue că 'l doare,
Când nu-i e dat sĕ întâlniască
Nici peatră mică de valoare.

Veţi şti atunci cât sufĕr însa-mi,
Când cele mărgăritărele,
De dorul căror mult eu plânsam, —
Adi ştiu că 's false petricele.

Elena din Ardeal.

Un „Chapeau-claque“.

Humoresc de
Paul de Schönthan.

A trecut mult, mult de atunci, când într'o di scrisem către cel mai intim amic al meu următoarele şire:

„Iubite Wilhelm! De seară e balul juriştilor. Cu toată aversiunea mea, pe care ştii că o am contra balurilor, adi trebue se mĕ duc; pentru ce? poţi gâcí uşor. — „Ea“ încă va fi acolo. Te rog deci, împrumută-mi „clacul“ tĕu, îl vei primí întreg!“

Wilhelm rĕspunse:

„Iubite amice, tu faci „clacul“ meu părtaş de o prea mare onoare. Ţi-l'aş fi trimis îndată prin servitorul tĕu, dacă nu mi-aşi fi propus sĕ asist şí eu la bal. Pre cum ştii jocul nu e o pasiune a mea, de aceea eu mĕ voi retrage de vreme în restaurant, unde nu-'mi trebue „clac“; atunci îţi va stá bucuros la disposiţiune. La revedere de seară!“

Ne-am întâlnit din întêmplare deja în garderobă; Wilhelm îşi atârnà de cuiu pălaria de pâslă cu care venìse şi scoase de sub fracul sĕu — clacul nostru comun. Cruţare înţeleaptă! Eu am stat de-ocamdată într'una din odăile laterale, aşteptându-mi amicul, care 'mi jurase, că 'mi va dá preste o jumĕtate de oară acea recuisită necesară.

Notele seducĕtoare ale unui vals pătrundeau din sală până la mine, apoi urmà o polcă — o mazurcă — un galopp; — eu cugetam cu rîvnă la „Ea“, care poate dansează prin sală cu Wilhelm, oprindu-l astfeliu sĕ-şi ţină promisiunea. În sfêrşit venì şi el, schimbarăm pălăriile, el îşi îndesà cilindrul meu pe fruntea sa încăldită şi se depărtà într'un local de restauraţiune. Eu fâlfăii de vre-o câte-va ori cu clacul prin aer şi întrá-i în sală. Se înţelege — nutrecù mult şi am aflat deja pe ceea-ce o căutam. Din norocire ea venìse numai târdíu la bal şi pe cărticica ei de joc mai aveá numele meu de şeapte sau de opt-ori loc. Cine 'mi puteá luá în nume de rĕu, că în acele momente mĕ cugetam la ori-ce mai iute, de cât la amicul meu din restauraţiune.... De mi-ar fi cerut atunci clacul, de bună seamă că nu 'laşi fi lăsat uşor din mână! Din norocire însĕ, se vede că lui îi conveniá mai bine a doua parte din plăcerile balului, căci nu se mai arĕtà.

*

Balul se sfêrşì. Aceia, cări rĕmăseseră până la sfêrşit, plecară de grabă a casă. Şí „Ea“ părăsì cu mumă-sa balul, după-ce 'mi permise s'o petrec a casă.

De-abia acuma pe scări îmi adusei a minte de Wilhelm, dar' unde sĕ-l fi găsit atunci în îmbulzeală aceeia, legat de cele douĕ dame. Şi ce? El aveá palăria sa de pâslă şi cilindrul meu, nu-mi mai rĕmâneá deci alta de făcut, de cât sĕ plec cu clacul lui.

va vre-o satisfacțiune. Cu banul stă treaba astfeliu, că sêrbii nu-i plac, ear' pe croați îi urește.

Vorbirei lui Ruzič i-a urmat o scenă de tot viforoasă. Banul contele Khuen-Héderváry în rĕspunsul sĕu se provoacă la presa maghiară oposițională care atât de mult îl dojenește și învinuește, și respinge de la sine acusele îndreptate de Ruzič. Acesta îl întrerupe dicêndu-i că nu spune adevĕrul.

După acestea banul își termină vorbirea, enunțând, că afacerea stindardului sêrbesc va regulă-o prin ordinațiune.

Presidentul dietei propune apoi, că deputatul Ruzics sĕ fie pentru cuvintele esprimate dojenit aspru și totodată eschis de la cincisprędece ședințe dietale.

Propunerea aceasta va fi desbătută în ședința de Marți.

Alegerea primariului Vienei a încetat a fi o cestiune de interes local al numitei capitale, ci a devenit o *cestiune de interes general*. Interesanta constelațiune în carea a ajuns cestiunea, e următoarea:

În Viena stau douĕ curente fața 'n față: unul, compus din *liberalii* nemți și din prietinii — acolo îi numesc „clică“ — maghiarilor, altul din conservativii-catolici. Al treilea factor în causă este partidul nostru liberal-guvernamental din Budapesta, care copleșit de jidovime, se 'nțelege de sine că nu voiește odată cu capul sĕ sufere pe „antisemitul“ Lueger de primariu al Vienei. Resolvirea finală în causă depinde acum numai de la aprobarea actului electoral din partea împĕratului Austriei.

Științdu-se asta, jurnalele deja au început cu opiniunile lor, cele din Budapesta fac ceva mai mult de cât atâta, ele deja s'au apucat, more patrio, adecă: învingere-ar ele și în Viena, ori ba?

Eată câteva opiniuni jurnalistice de asemenea calibru:

„Pester Lloyd“ susține, că nu se poate nici cugetă, că alegerea va fi aprobată, fiind-că în cestiune nu subversează de cât o unică întrebare: dacă mișcarea *„ucidĕtoare de stat“* în centrul vienez are sĕ fie sancționată ori sdruncinată? Dacă alegerea lui Lueger va fi aprobată, atunci nici un om de pe fața pământului nu va putè resfiră însemnătatea ce o va avè sancționarea. Dacă însĕ Lueger va fi asvêrlit la o parte, atunci se va manifestă neconsimțĕmêntul cu agitațiunea, ear' procesul vindecărei va trebui sĕ se înceapă cât de curênd.

„Pesti Napló“ purcede din suposițiunea, că antisemitismul lui Lueger ar fi un scandal intern pentru Viena, unica comună mare în lumea culturei, care s'a îndrăgostit de un astfeliu de primariu. Dar' Dr. Lueger nu este numai jidofag, ci e totodată și un maghiarofag. Ca primariu înseamnă Lueger atât, că: capitala austriacă e de aceeași pasiune cu el în maghiarofagie. Așa ceva nu mai este o afacere singură a Vienei, ci este o copilărie considerabilă provocătoare față de națiunea maghiară, ceea-ce nu poate fi nici odată sancționată prin cuvêntul Domnitoriului. Aceasta ne privește și pe noi — dice „P. N.“ — și de acea isvoresc îngrijirile noastre mai ales, acum în timpul reînoirei pactului agronomic. Lueger totdeauna demonstrează în contra dualismului, placă-i acum a suferi, ca aderenții dualismului sĕ demonstreze contra lui. Cabinetul Bánffy și ministrul de esterne se află în posiția de a se espune pentru interesele dualismului. Căci în cestiunea la aparință mică și neînsemnată este cuprinsă scala crescênd a disharmoniei ce îndată la prima întonare trebue suprimată.

„Neues Pester Journal“ dice, că Dr. Lueger nu numai că e antisemit, ci el este deodată plin de ură înfocată contra tot ce este maghiar. Cinismul prin care el la diferite ocasiuni a dat espresiune acestei ure față de națiunea maghiară, ar face ca întărirea lui în postul de primariu al Vienei sĕ fie privită ca o lovitură în fața Ungariei. Se poate oare aștepta, ca un Lueger sĕ vină din incidentul esposițiunei millenară la Budapesta sĕ represinte aici orașul Viena și sĕ fie întimpinat cu acelea onoruri, cari compet unui oaspe de rangul de primariu al Vienei? Noi dicem, că așa ceva e chiar imposibil.

În ce privește posițiunea guvernului din Viena jurnalele constată, că ministrul Badeni se află în grea posițiune din acest incident.

Străinătate.

Faime liobice. (București, 1 Novembre.) De câteva dile circulă cele mai serioase faime *despre pregătiri rusești și despre apropiata erumpere a viitoriului rĕsboiu european.* »Naționalul« — acum guvernamental — are următoriul entrefilet sensațional:

Conform informațiunilor noastre sigure, pe cari ni-le-a confirmat și un oficer din statul major rusesc, care în dilele recente a fost în București, *erumperea unui mare rĕsboiu nu va întârdiă mult. În Rusia se fac grabnice pregătiri de rĕsboiu* și mai în fie-care di se ia câte o disposițiune în acest scop. Astfeliu contingentul armatei de la frontierele austro-ungare*) și al celei din Basarabia e urcat la duplu. Tuturor oficerilor din serviciu activ și din reservă li-s'a dat ordin special, în care li-se aduce la cunoștință, că *au sĕ fie pregătiți pentru ori-ce eventualități.* Afară de aceasta s'a instituit un consiliu de rĕsboiu, a cărui menire e sĕ studieze modalitățile prin cari s'ar putè pune în repede funcțiune toate ramurile administrațiunei militare.«

L'Independance Roumaine, diariul fostului ministru de esterne *Lahovary*, reproducênd aceasta știre 'i face următoriul interesant comentariu:

»Nu știm din ce isvoare provin aceste faime, dar' »Naționalul« fiind diariu guvernamental, *trebue sĕ le luăm în serios* și astfeliu le putem aduce 'n legătură cu știrea ce o are din Londra »Neue Fr. Pr.«, în carea se spune, că *intrarea în cabinet* a lordului Dufferin, *representantul principal al partidului pentru rĕsboiu, e cestiune numai de dile, și și cu ordinațiunea ministrului de rĕsboiu al nostru, prin care dispune, ca opt vase de rĕsboiu de ale noastre sĕ circuleze neîntrerupt între Galați și gurile Dunărei* și sĕ păziască de malul Dunărei dinspre Dobrugea și de mișcările agenților și pescarilor ruși.«

*) Știrea aceasta o am adus deja și noi. — Red.

(Viena, 1 Novembre.) „Wiener Tagblatt“ în nrul de a seară are o telegramă din Paris, care dice, că *situațiunea internațională de mult n'a mai fost atât de gravă ca acum.* Cel mai important moment în privința aceasta e împregiurarea, că *Anglia este total isolată* și stă în fața grelei alternative, că *ori e silită sĕ retireze cu rușine* din fața amenințătoarelor complicațiuni, ori apoi sĕ iee decisiuni atât de estinse, cari nu numai că o va pune 'n conflict cu mai multe mari puteri, ci ușor vor putè sĕ causeze adevĕrată rĕsturnare universală.

Cestiunea armeană. (Constantinopol, 1 Novembre.) Subversând temeinice îngrijiri, că batalioanele de Nizami din Asia-mică nu vor fi de ajuns pentru suprimarea revoltelor, guvernul a dispus sĕ fie chiămați la arme 20.000 de soldați. După ce contingentul actual al corpului de armată al patrulea este de 23 000, prin aceasta disposițiune contingentul trupelor din Asia-mică devine duplicat. În cercurile guverniale turcești se susține cu toată positivitatea, că în masacrurile din Asia-mică armenii au fost partea ofensivă.

Sobrania bulgară. (Sofia, 1 Novembre.) Eri după amiadi la 4 oare s'a făcut solemna deschidere a sobraniei. Principele în mesagiul de tron accentuează activitatea rodnică a sesiunei trecute și insinuă mai multe projecte de lege, întrĕ cari ca mai de însemnătate amintește projectul referitoriu la codul penal, la legea comercială, la statutul amploiaților. Cu privire la *politica esternă* mesagiul sună astfeliu: „Guvernul meu susține raporturi amicale cu toate puterile. În scopul încheerei de contracte comerciale definitive sunt în curgere pertractări cu unele puteri. În decursul acestui an o deputațiune a mers la Petersburg, ca sĕ depună cunună pe mormêntul neuitatului țar, drept semn al pietăței poporului bulgar. *Bunăvoința arĕtată de țarul Nicolae față cu deputațiunea bulgară, pre cum și escelenta primire de care deputațiunea a fost părtașă atât în cercurile guverniale cât și la toate clasele sociale,* ne servește drept garanță, că cu pciință și perseveranță se vor putè formă raporturi corĕspundĕtoare între națiunea-soră eliberătoare și între poporul bulgar.“ — Pasagiul referitoriu la Rusia a fost ascultat cu mare atențiune.

Din causă, că principele a șters din mesagiu pasagiul referitoriu la trecerea prințului Boriș, ministrul-president *Stoilov* și-a dat dimisiunea.

Noul guvern al Franciei. (Paris, 1 Novembre.) Crisa e terminată; noul cabinet e format astfeliu: Bourgeois presidența și internele, Ricard justiția. Cavaignac rĕsboiu, Lockroy marină, Berthelot instrucțiune, Doumer finanțe. La lucrările publice e designat Guyot, la comerciu Meourer și la colonii Combes. Astfeliu numai portfelul esternelor și cel al agriculturei e în vacanță.

Agitațiuni engleze în Macedonia. (Belgrad, 1 Novembre.) Pe basa știrilor demne de încredere sosite aici din Macedonia se constată, că revoltele din Macedonia nu din parte bulgară sunt instigate, după cum se credeá, ci acelea *sunt conduse de emisari englezi și că de present agitațiunile pentru continuarea revoltelor decurg cu îndoite puteri.* Anglia voiește prin aceasta sĕ abată atențiunea Rusiei de la Asia-ostică. Cu mișcările acestea se poate aduce în legătură conferarea principelui Ferdinand cu ambasadorul englez din Constantinopol. Se dice, că principele ar fi cerut sprijinul Angliei în casul când Bulgaria ar fi amenințată de oare-care periclu.

Corespondență.

Arad, 30 Octobre n.

(Despăgubirea părinților protopresbiteri și preoți pentru căsătoria civilă și mai alt-ceva. — Memorand de Dr. Georgiu Popa.

I.

Punctul de mânecare.

Măritul congres în 1895 cu resoluțiunea Nr. 85 a șters licențele protopopeți, și totodată a provocat eparchiele a creá recompensarea părinților protopresbiteri.

Vener. consistoriu din Arad alese o ocmisiune a găsi compensarea amintită.

Membru fiind în comisiune am socotit sĕ pun în scris vederile mele, încă de acum, pentru cei ce vor binevoi a se interesă.

Opiniunea comună astădi cere o reformă mai mare, carea sĕ cuprindă protopresbiteri, preoți, învĕțătorii și toată economia diecesană. Oare putem face aceasta?

La ușă voiĭ sĕ-l desfac, dar' ce e asta? *Nu se desfăceá!* . . . .

Repet încercarea mea zeloasă la spatele celor două doamne încă odată și mai energic, — dar' în zadar. Între acestea sosirăm pe ultima scară, apropiu clacul de un lămpaș — și fac o descoperire grozavă: Fundul vechei pălării erá direct cleit de păreți, pânza și mechanismul țilindrului *lipsiau cu totul!* Înjuram cu jumĕtate de gură, dar' ce erá de făcut! Cu capul gol cobor treptele; trebue că lumea mĕ țineá de smintit.

Mĕ mai mângăiam cugetând: „Încă o treaptă, te complimentezi cu respect și ești scăpat — într'o minută ele se urcă într'o trăsură, atunci îmi leg cleitul instrument cu batista pe cap și pe aici ți-e drumul!“

Între acestea ajunserăm pe jos. „Ea“ șopti de sub vĕlul pe care îl depărtase cu îngrijire de la gură.

„Vom trece drumul, n'ai avè bunătatea sĕ-i oferi mamei brațul?“

Mĕ îngrozesc, dar' înainte de ce m'ași fi putut reculege, simțiiu deja mâna mamei și a fiicei. Din norocire erá o noapte moale de earnă. Aerul de noapte îmi aruncă în față pletele mele sburlite, în cât abia vedeam înaintea mea; la o parte nu le puteam dá de oarece mânile 'mi erau ocupate. ba într'una aveam sĕ port și clacul hodorogit.

Damele mĕ privirá de vre-o câteva-ori mirate și apoi uitându-se una la altă păreau că se întrebau cu ochii:

„Pentru ce nu-și pune omul ăsta pălăria pe cap?“

A fost o călĕtorie chinuitoare drumul prin piața principală și prin mai multe uliceoare întunecoase până când ajunserăm în fine la țel. Mama scoase o cheiă mare din buzunarul rochiei sale de mătasă — eu i-o smulseiu din mână și o implântaiu cu furiă în gaura cheii, atunci îmi mai cădŭ și miserabilul clac și prin lovire se despărțiră ambele părți una de alta și un disc întunecat se rostogoli pe drumul carelor.

„Vi-a cădut ceva!“ strigară deodată mama și fiica.

„Nu merită osteneală s'o ridic!“ îngânai eu și cu furia unui criminal le impinseiu pe amêndouĕ în curte, căci ele ar fi fost în stare sĕ-mi ajute la cautat și de ar fi aflat secretul! . . . . .

Repede ridicaiu păreții pălăriei de pe trotoar și porniiu în trap spre casă! În dimineața următoare îl trimiseiu lui Wilhelm dimpreună cu următoarele șire: „Fundul ți-l poți căută prin strada grădinarilor!“ De abia a părăsit servitoriul casa, când intră un alt străin, care îmi aduse frumos impachetat — fundul clacului, mâna „Ei“ gingașă scrisese următoriul bilet:

„Noi tot avurăm drept și ne-am mai întors odată. Dta totuși pierduseși ceva și ni-ar fi părut foarte rĕu dacă ți-s'ar fi întâmplat aceastá pagubă din causa noastră!“

Aceste fură ultimele cuvinte, cari lăsaiu sĕ mi-le mai scrie ea; căci firm convins eram, că își bătuse joc de mine. *Sex Til.*

II.

Despre puțințele noastre.

Din protocolul sinodului diecesan din acest an ne informăm, că averile nemobile de la diecesă până la parochiă, represintă un capital de șepte milioane florini.

Un împrumut cu amortisație ar pune în lucrare mai mare valoarea acelor averi.

Spre scopul acesta, al împrumului cu amortisație, ar trebuí a) o carte funduală diecesană, și b) sĕ completăm organismul epitropiilor prevĕdute în Statutul organic.

III.

Cartea funduală diecesană.

Adunăm în estrase autentice, cele protocoale de carte funduală de la fie-care parochiă. Toate împreună compun cartea funduală diecesană, ca hipotecă solidară. Spesele nu sunt mari, și lucrul nu e nou. Propusesem verbal acest lucru, mai 'nainte cam cu șese ani, și venerabilul Consistoriu a lucrat ceva; acum sĕ revenim la firul întrerupt! Prevedem greutățile ce vor avè jurisconsulții cu coregerea acestor cărți, totuși trebue s'o facem, că din multe privințe diecesa nu se poate lipsí de ele.

IV.

Completarea și activarea epitropiilor.

Un corp organic caută sĕ fim, ca diecesă. Suntem deja sub raportul bisericesc-preoțesc, pre cum și sub cel școlariu-învĕțătoresc, dar' e altmintre din punctul de vedere al economiei.

Sĕ ne esplicăm:

De s'a întêmplat o crimpiță la biserică sau la școală, avem rĕsponsabili, preot și învĕțătoriu, sub toată rigoarea procedurii disciplinare. Sunt disciplinați, sĕ se simtă și în persoană pururea ca parte constitutivă și lucrătoare din organismul diecesan. Epitropii însĕ n'au atare procedură disciplinară, și numai din când în când, câte o relație, ni-i deșteaptă și-i reflectează că dînșii încă aparțin ca factori la cutare întreg. În conformitate cu acestea, epitropii nostri astădi mai că nu au substrat și numai puțin de lucru. Aici se recere completarea și activarea, până — sĕ devină diecesa și epitropeștе un corp organic.

Fără diecesa cea epitropească sau economică — se poartă cu greu o diecesă bisericească și școlară.

Epitropiile protopresbiterale mai că nu au agende de feliu. Și sunt mulți inteligenți la protopresbiterat, cari sĕ nu lase inteligința lor fără aplicare, în prada timpului. Mai 'nainte ne temeam că nu avem bărbați de întreprinderi, și de aceea ne retrăgeam. Dar' acum vedem băncele cele multe și mĕnunte că prosperează. Compatrioții au deja și în comune associațiune și bance. Conchid:

Sĕ activăm, la fie-care protopresbiterat, epitropiile protopresbiterali ale Statului organic, ca bună oară tot atâte bance tractuale, și se le dotăm din împrumutul cel cu amortisațiă, ce se amintí mai sus.

V.

Încheiare.

În Tarian veniseră câti va părinți la școală. Pentru această interesare merită ca ai lor prunci sĕ fie întrebați mai întâiu. „Audi, fêrtate, ce frumos rĕspunde băiatul dtale, și, cum vĕd din catalog, dacă ar fi umblat mai regulat mai regulat...“ Tatăl dise: „Sĕracia. nu ni-a făcut voia! De aici, de la talpa țerii vine sĕrăcia și la învĕțători și la preoți.

Până când acea sĕrăcie n'a dat în lene — se mai poate vindecă. De la firea sa românul cearcă lucru și căpĕtare, dar' nu are mijloacele disponibile. Eată ocasiunea și posibilitatea sĕ-i oferim mijloacele!

Pentru învĕțători sperăm că vom ajunge est timp le minimul prescris de lege, adecă 300 florini dotație anuală, în considerarea datelor ce le posedem.

Asemenea o conscripțiune se recere pentru dotațiunile preoțești și protopopești. Stabiliască-se mai întâiu minimul anual, conscrierea apoi se înceapă neamânat a eruá și a constată în particular la loc și la persoană, unde și cât ajutoriu se recere, apoi cât ar face anual suma tuturor ajutoarelor?

Sărcini noue poporul nu mai poate suportá, dar' nici nu subversează lipsa, find-că în modul indicat se ajută popor, învĕțători, preoți ect.

Budapesta, 1 Novembre n.

(Gozsdu. — Telegrama tinerimei sĕrbe-slovace-române adresată drului Lueger.)

E frumos, e înalțătoriu de suflet, când o parte a tinerimei unui neam, care se află departe de părinți și frați strînsă în ziduri străine, aleargă la un semn dat cu mic și mare, ca sĕ-și depună tributul de recunoștință și mulțămită la mormêntul unui mare bărbat al neamului. Dar' nu numai înălțătoare e o astfeliu de sĕrbătoare, ci și folositoare, căci pe lângă aceea, că ne implinim o datorință sfântă câștigăm și noue puteri, ne adăpăm totodată și din isvorul nesecat al iubirei față de neam și națiune, ținêndu-ne chipul marelui bărbat înaintea ochilor, ale cărui mari binefaceri generațiuni și generațiuni le vor simți. Pre cum de mărețe sunt aceste sĕrbări, pe atât de rare sunt la noi românii, nu doar', că n'am avè bărbați mari, cari și-au sacrificat chiar și vieața pentru neam și glie, nu, ci pentru aceea, find-că parte noi înșine, încă nu știm în destul apreciá faptele bărbaților nostri istorici, cea mai mare parte însĕ find-că puterea statului ne oprește, ca sĕ sĕvêrșim lucrul acesta atât de natural și sfânt.

Și dacă totuși permit împregiurările o astfel de sĕrbare, atunci români din patru unghiuri, priviți din depărtare la festivitatea aceasta rară, căci pre cum acei, cari au fost aproape, s'au putut adăpá la nesăcatul isvor al iubirei de neam, așa și voi veți putè câștigá puteri noue, pentru a urmá esemplului dat de acest mare bărbat.

Tinerimea română studioasă din Budapesta s'a adunat și în anul acesta la mormêntul marelui binefăcĕtoriu al ei. Cam vre-o 60—70 de tineri, împinși de dorul de a sĕrbá amintirea marelui mecenate, plecat'au și de astădată în șir frumos doi câte doi în frunte cu frumoasa cunună decorată cu un și mai frumos tricolor, pe care erau întipărite cu argint puținele cuvinte. „*Stipendiștii fundațiunei Gozsdu, în amintirea fericitului fundator*“. Simplu îmbrăcați și fără sgomot, neopriți de nimenea în drum au percurs tinerii cari s'au adunat în localul societății „Petru Maior“, stradele, cari duceau la cintirim. Aici ne aștepta sosirea mai multe familii române din Budapesta, între altele stim. familie *Cimponeriu, Georgiades, Mezei*, stim. domn advocat din Abrud *Filip* cu stim. soție, domnii Dr. *Hubian Bogoevici*, Dr. *Brădean*.

După depunerea cununii pe mormênt stipendistul fundațiunei Gozsdu, Aurel *Vlad* stud. în drept a rostit un discurs panegiric întru amintirea fericitului fundator. A început vorbirea sa cu constatarea faptului, că mulți bărbați, cari în vieața lor au fost apoteosați, la lumina objectivă a istoriei au perdut încetișor din splendoarea câștigată, până ce au fost dați cu totul uitării, ear' alți bărbați, cari, pe când trăiau, au fost desconsiderați, după moartea lor, recunoscêndu-se bunele intențiuni, cari le-au avut, au fost măriți. Un astfel de bărbat a fost și oportunistul Gozsdu, care prin fundațiunea sa a făcut mai mult bine, de cât ar fi putut strică în întreaga sa vieață prin o atitudine politică divergentă de a majorității. *Sĕ nu uităm, că și oportunismul poate ascunde esceționalminte o inimă caldă, până când nici cel mai estrem radicalism nu este scutit de a serví drept mască unor tendințe egoiste și perverse.* Espunênd apoi mai în detail vieața lui Gozsdu a finit discursul cam în următoriul mod: „astădi, când tinerimea maghiară serbează memoria atâtor bărbați mari, putem fi mândri, că avem și noi prilegiu de a sĕrbători pe un bărbat ca Gozsdu. Sĕ versăm deci o lacrimă de durere, dar' totodată și de mândrie la mormêntul nemuritoriului Gozsdu, a cărui memorie în veci fie binecuvêntată.“

Acestor cuvinte pline de pietate a urmat un cor funebral de Schubert „Finită-i calea ta“, esecutat de corul societății „Petru Maior“. După cântarea aceasta a rostit președintele societății „Petru Maior“ dl Drnd Florian Muntean rigor. in med., în numele societății vre-o două cuvinte întru amintirea fericitului fundator, accentuând între altele, că lui Gozsdu are sĕ mulțămiască societatea starea ei de astădi căci decedatul a fost acela, care a dat atâtor tineri mână de ajutoriu ca sĕ vină la Pesta, și ca sĕ poată lucrá sub aripile ocrotitoare ale acestui focular pentru ridicarea societății. Festivitatea s'a finit cu esecutarea corului funebral compus de dl Vidu „Cu sfinții odihnește“.

Trebue sĕ constat, că aceasta festivitate a succes peste așteptare foarte bine, atât vorbirile, cât și corurile esecutate sub conducerea bravului student în drepturi I. *Cădariu* au făcut cea mai bună impresiune asupra publicului.

*

Amplific știrea mea telefonică referitoare la adresa trimisă drului Lueger din partea tinerimei romane, slovace și sêrbe, comunicându-ve și tecstul german în românește:

Drului Lueger
primariul ales al Vienei

Viena
residența împĕratului.
(Kaiserstadt.)

Tinerimea universitară budapestană a naționalităților aliate Vĕ salută cu însuflețire din incidentul alegerei Dtale de primariu al residenței împĕratului, ca adevĕratul apĕrătoriu al creștinismului și ca amic sincer al naționalităților subjugate.

În numele tinerimei
Dr. Pavlovich, Maniu, Bazovski.

Ilean.

Oravița, în 31 Octobre.

Alegerile municipale din jurul Orăviței.

— Raport special. —

În cercurile din jurul Oraviței s'au finit alegerile municipale. Lacăii stăpânirei și de astă dată mișelește au vrut sĕ nimicească partidul național, încunoștințând abia trei dile 'naintea alegerilor poporul. Dar' toate apucăturile nu le'au folosit nimic, căci poporul condus de bravii lor preoți și învĕțători, apoi inteligența din Oravița. cu dl advocat Dr. Alexa Mangiuca în frunte, au organisat în pripă cercurile astfeliu, încât liberalii afară de opidul Oravița, în tot locul au picat cu rușine.

Este de observat, că acest cerc polilic este cercul cel mai nesigur pentru români, deoare-ce societatea căilor ferate sprigineșste partidul liberal, ear' cercul în o parte mare este locuit de lucrători.

Pentru aceasta picarea în massă a liberalilor gavernamentali din cercurile Orăviței, are însĕmnătate mare, căci s'au câștigat cercuri, în cari nici-când n'a învins partidul național din Caraș-Severin, parte din dependința lucrătorilor, parte — în statele mai în stare — din certe confesionale, de stăpânii maghiari la alegeri întotdeuna nutrite.

Dar' grație unor oameni mai vederați — advocați, preoți, învĕțători, — însuflețirea pentru o causă națională au amurțit cu totul acest confesionalism cras. Au făcut sĕ dispară din sufletul românului, când este vorba de esistența națională a neamului, acest simț, și au făcut loc naționalismului, care are sĕ ne lege ca un phalanx întotdeuna când este vorba de valoarea binelui poporului român.

Și totuși s'au aflat oameni nevrednici și demni de disprețul unui bărbat român, cari au fost destul de harnici a vinde neamul lor.

Astfeliu de rolă au jucat învĕțătoriul Jana din Răcășdia și comerciantul Miclea din Rachitora, oameni, cari s'au bucurat totdeuna de încrederea neclintită a românilor din Oravița. Poporul nostru care și-a priceput chemarea la alegerile acestea, va pricepe sĕ-i și disprețuiască.

Apoi vre-o 2—3 preoți, cari amurțiți, nu au conlucrat mult la succesul românilor. Dar' acești din urmă, cari vĕd dezastrul, ce s'ar putè escá pentru neamul nostru, dacă nu desvoaltă nici o activitate, vor putè da seamă în viitor de regretul lor față de un astfeliu de pas în ale naționale. Oare cine sunt conducătorii poporului țerănesc, dacă nu preoții și învĕțătorii?

Mai splendid a învius partidul național în cercul Măidanului, alegându-se cu 80 voturi maioritate: A. Popovici protopop, Iosif Olariu învĕțătoriu, Petru Alexi preot și Alexa Toader preot.

Apoi în cercul Comoriște, unde au reusit cei 4 candidați naționaliști: Corneliu Strimbei, Remul Popovici, Victor Poruțiu și Dabiciu, toți patru preoți vrednici.

În Ticvaniul-mare: V. Leza și I. Țiornea economi; Săcaș: G. Popovici protopop și George Popa preot din loc, ear' în comuna mare Cacova dl advocat Dr. I. Nedelcu.

Va sĕ dică liberalii — afară de cei 4 membri din opidul Oravița, au perdut toate cercurile numite, avênd partidul naționalist 14 membri noi.

La învingerea aceasta nici bărbații cei mai însufletiți nu s'au cugetat. A dat dovadă de nou poporul nostru, că dacă vrea și are niște conducători bravi cu zel și însuflețire, ori-și-ce mișcare a dușmanilor o poate paraliză.

Într'adevĕr acest popor s'a purtat demn de un popor liber, când a priceput și luat arma dreptului de autonomie în mână.

Căci autonomia este și va fi garanța cea mai puternică pentru esistința și desvoltarea națională. De ce sĕ nu ne folosim de ea?

Mihail L. Brădiceanu.

Cronică.

Timișoara, 2 Novembre n.

Carte oprită. „Pester Lloyd“ anunță, că ministrul de comerciu, în înțelegere cu ministrul de interne, a dat ordin tuturor oficiilor postale, sĕ confisce cartea întitulată „*Ardealul*“ apărut la București, pe motiv, că ar fi de conținut dușmănos Maghiarilor. Patria e deci din nou mântuită.

O mare esplosiune în Londra. În dilele trecute s'a întêmplat la Londra o esplosiune atât de puternică, în cât o casă cu trei etagiuri s'a ruinat cu totul. Au cădut jertfă mai toți locuitorii casei. Prin puterea esplosiunei țevile conducătoare de gaz atât au fost de alterate, în cât seara a patra parte a orașului a fost în întunerec.

Cetățean de onoare. Aflăm din „*Gaz. Buc.*“, că consiliul comunal din Cernăuți a denumit în ședința sa din 29 Octobre n. pe dl archimandrit și prof. univ. *V. de Repta* cive de onoare al capitalei Bucovinei. Cum se vede, amuțeste față de acest rar bărbat ori-ce antagonism politic și național.

Bursa de Budapesta din 31 Octombre 1895.

Datoriă de stat:

Renta de aur ung. 100, 500, 1000 . (sc. de d.)	5%	123.50
„ „ „ „ 10.000 . . . . „	4%	—.—
„ „ coroane ung. . . . . . „	4%	99.50
Obl. căilor fer. orient. 1876 . . . „	5%	128.75
„ „ „ de stat, 1889, aur. „	4½	129.—
„ „ „ „ „ „ arg. „	4½	101.75
Obl. cu premii ung., din 1870, 100 fl. buc. . . .		140.50
„ „ „ „ „ „ 50 „ „		140.—
Obl. de desdaun. regal., am., ung. . (sc. de d.)	4½%	100.75
„ „ „ „ croate . . . „	4½%	102.50
Bonuri rur. ung. . . . . „	4%	96.25
„ „ croate . . . . „	4%	97.—
Obl. regul. Tisei (Seghedin)	4%	143.75
„ hipot. croate, 100	5%	—.—
Asemnatele cas. de stat. 6 luni 100		—.—
Datoria de stat. com., hărtiă, Mai-Oct. . . .	4 2/10	98.75
„ „ „ „ „ Febr.-Aug. .	4 2/10 %	98.75
„ „ „ „ arg. Jan.-Jul. . . .	4 2/10 %	98.50
„ „ „ „ „ Apr.-Nov. . . .	4 2/10 %	98.50
Renta de aur austr. (sc. de d)	4%	122.50
„ în coroane		98.50
Datoria de stat austr. 1854. 250 fl.	4%	149.—
„ „ „ „ 1860. 500 „	5%	147.50
„ „ „ „ 1860. 100 „	5%	158.25
„ „ „ „ 1864. 100 „		198.—
„ „ „ „ 1864. 50 „		198.—
Obl. oraș. Budapesta 1890	4½%	100.15

Sorțuri private.

Imprumutul oraș. Viena din 1874, 100	171.50
Sorțuri din Buda 40	60.—
„ „ „ (st. austr.) 40	61.—
Sorturi reun. „Jó-sziv“ 2	3.30
„ „ „ (st. austr.) 5	3.50
„ crucea roșie 5	12.—
„ „ „ (st. austr.)	12.50
Obligațiunile basilicei 5	9.75
„ „ (st. austr.)	10.25
„ crucea roșie italian. 25 lire . . .	12.75
„ „ „ „ (st. austr.) . .	13.—
Instit. de cred. austr. 100	198.—
Crucea roșie austr. 10	19.—
Sorți Pálffy 40	59.20

Monede.

Galbenul ces. și reg. tesc.	5.95
„ „ „ „ verig.	5.93
„ austr.-ung. de 8 fl.	9.92
„ de 20 franci	9.93
20 marce	12.25
Lira de aur turcească	—.—
Argintu austr. și ung.	—.—
100 marce germ. în papir	61.25
„ „ „ de bancă pr. 31 Iuniu . . .	—.—

Scrisuri fonciare.

„Albina“, inst. de econ 5%		100.75
Banca civ. de credit Arad 5% 40 ani		101.—
„ „ „ „ „ 5%		101.—
„ „ „ „ „ 5½%		100.50
„ de credit ardeleană 5%		101.—
„ „ „ „ 4½% 40 ani		99.—
„ „ „ „ 4½% 50 ani		98.50
„ credit fonc. din Sibiiu 5%		102.25
„ „ „ „ „ 5½%		—.—
„ „ „ „ „ 6%		—.—
„ „ „ „ „ 4½% em. VI. . .		100.50
„ gen. din Sibiiu 110 5% 31.3 ani		—.—
„ „ „ „ 106 5% 40 ani		—.—
„ „ „ „ III emis 5%		102.25
„ „ „ „ IV emis. 4½%		100.50
„ I. de credit din Timișoara 5%		102.—
„ I. „ „ „ „ 4½%		99.50
Împrumut. băncii ung. hipotec. 4%		128.50
Obl. c. fr. bulg.	6%	122.—
„ cu prem. sêrb. 100 fr.	3%	40.—
„ „ „ „ „ „ (stamp. austr.) .	3%	40.75
„ soc. p. reg. Temeș-Bega	5%	140.—

Bance.

Banca anglo-austriacă 120	170.—
„ pe acții Budapestană 100	129.50
„ „ „ a capitalei I emis. 100	98.—
„Hermes“ intreprind. de bani 200	—.—
Banca de credit fiumană 80	126.50
„ „ „ gen. ung. 200	—.—
„ „ „ „ „ din 15 Iuliu	435.75
„ „ „ pe acții Budast. 50	55.—
„ „ „ austriacă 160	—.—
„ „ „ „ din 4 Iuliu	351.50
„ industrială I ung. 150	197.—
„ „ și comerc. ung. 100	—.—
„ „ „ „ „ din 15 Iuliu . .	112.50
„ croat-slavon. 100	—.—
„ de credit ung. 200	116.—
„ „ „ „ vechiă 100	—.—
„ „ „ „ II emis. 15 Iuliu	241.25
„ comercială ung. pestană 500	1132.—
„ com. și industr. bpestană 100	—.—
„ de credit fonciar centrală 500	590.—
„ croată de escompt 200	—.—
„ de escompt și zarafiă ung. 400 K. . . .	—.—
„ „ „ „ „ 15 Iuliu	259.—
„ austro-ungară 600	1000.—
„ „Unio“ 200	—.—

Prețurile bucatelor din piața Timișoarei.

De la 31 Octombre 1895.

După notările societății „Lloyd“ din Timișoara.

Grâu, greutatea cualit. 78 chil.	per 100 chil.	5.85—5.90
Grâu, greutatea cualit. 79 chil.	per 100 chil.	5.90—5.95
Săcară, greutatea cualit.	per 100 chil.	4.60—4.70
Orz, greutatea cualit.	per 100 chil.	6.00—6.10
Ovĕs, vênturat per 100 chil.		6.40—6.50
Cucuruz, nou per 100 chil.		5.70—5.75

Têrgul de producte diverse.

(Prețul per 100 kilograme.)

Specia	Cursul Bani	Cursul Marfa
Semênță de trifoiu luțernă ung. nouă . .	52.—	56.—
Semênță de trifoiu roșiă nouă	62.—	67.—
Oleiu de morcovi duplu rafinat	28.—	29.—
Turte de oleiu Rapiță	5.—	5.25
Unsoare de porc, pestană	48.—	48.50
Unsoare de porc din provinciă	—.—	—.—
Clisă nouă, uscată la aer, I-a	—.—	—.—
Clisă de masă, 4 rude	43.50	44.—
Clisă de masă, 3 rude	46.50	47.—
Clisă afumată	48.50	49.—
Sĕu sêmburos	—.—	—.—
Prune per 500 kgr. în saci, cual. uscit. .	—.—	—.—
Prune per 500 kgr. în saci, 100 drb . . .	—.—	—.—
Prune per 500 kgr. în saci, 85 drb . . .	—.—	—.—
Prune per 500 kgr. în saci, drb . . .	—.—	—.—
cu termin per 50 0kgr. în saci, 100 drb .	10.75	11.25
cu termin per 500 kgr. în saci. .	12.—	12.50
cu termin per 500 kgr. în saci, 85 drb .	16.25	16.70
cu termin per 500 kgr. în saci, .	9.75	10.—
cu termin per 500 kgr. în saci, 100 drb .	12.—	12.50
cu termin per 500 kgr. în saci, 85 drb .	16.25	16.50
Lecuar de prune slavon	11.50	12.50
Lecuar de prune sêrbesc	10.50	11.—
cu termin slavon	13.75	14.—
cu termin sêrbesc	12.75	13.—
Miere brută	—.—	—.—
Miere galbină, destilată	32.—	33.—
Ceară din Rosenau	152.—	155.—
Ceară slavonă	—.—	—.—

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timișoara.